

Sygn. akt **XXVIII C 10506/21**

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia **6 czerwca 2024 roku**

Sąd Okręgowy w Warszawie XXVIII Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący: sędzia del. Michał Maj

Protokolant: sekretarz sądowy Julia Kraszewska

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu **6 czerwca 2024 roku** w Warszawie

sprawy z powództwa **L. G.**

przeciwko **Bankowi (...) S.A. z siedzibą w W.**

o ustalenie i zapłatę, ewentualnie o zapłatę

1. ustala, że umowa kredytu numer (...) z dnia 20 lipca 2007 roku jest nieważna,

2. zasądza od pozwanego na rzecz powódki:

a. kwotę **143.645,09 zł (sto czterdzieści trzy tysiące sześćset czterdzieści pięć złotych 09/100)** z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia **1 września 2021 roku** do dnia zapłaty,

b. kwotę **39.663,24 CHF (trzydzieści dziewięć tysięcy sześćset sześćdziesiąt trzy franki szwajcarskie 24/100)** z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia **1 września 2021 roku** do dnia zapłaty,

3. oddala powództwo w pozostałej części,

4. zasądza tytułem zwrotu kosztów procesu od pozwanego na rzecz powódki kwotę **14.517 zł (czternaście tysięcy pięćset siedemnaście złotych)** z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia uprawomocnienia się niniejszego orzeczenia do dnia zapłaty.

Sygn. akt **XXVIII C 10506/21**

UZASADNIENIE

Strona powodowa (dalej także jako: kredytobiorca, konsument) wniosła o:

- ustalenie nieważności umowy kredytu zawartej przez strony,

- zasądzenie od pozwanego (dalej także jako: bank) kwot 145.712,09 zł i 39.663,24 CHF z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 16.03.2021 r. do dnia zapłaty.

Pozwany wniosł o oddalenie powództwa.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

W dniu 20.07.2007 r. została zawarta umowa kredytu nr (...), na podstawie której pozwany udzielił stronie powodowej kredytu w kwocie 221.184 PLN na okres 204 miesięcy na spłatę innego kredytu mieszkaniowego i na inne potrzeby

konsumpcyjne. Kredyt był oprocentowany według zmiennej stopy procentowej, stanowiącej sumę stawki LIBOR CHF 6M i stałej marży banku.

Umowa przewidywała, że kredyt jest indeksowany do CHF po przeliczeniu wypłaconej kwoty zgodnie z kursem kupna CHF według Tabeli Kursów Walut Banku (...) w dniu uruchomienia kredytu lub transzy. Po uruchomieniu kredytu lub pierwszej transzy wypłacanego w transzach bank wysłała do kredytobiorcy pismo, informujące o wysokości pierwszej raty kredytu, kwocie kredytu w CHF oraz jego równowartości w PLN zgodnie z kursem kupna CHF według Tabeli Kursów Walut Banku (...) w dniu uruchomienia kredytu/transzy, przy czym zmiany kursów walut w trakcie okresu kredytowania mają wpływ na wysokość kwoty zaciągniętego kredytu oraz raty kapitałowo odsetkowej (§ 2 ust. 2). Kredytobiorca zobowiązał się spłacić kwotę kredytu w CHF ustaloną zgodnie z § 2 w złotych polskich, z zastosowaniem kursu sprzedaży CHF obowiązującego w dniu płatności raty kredytu, zgodnie z Tabelą Kursów Walut Banku (...) (§ 7 ust. 1).

Dowód: umowa – k. 32-37.

W dacie zawarcia powyższej umowy w obowiązywał „Regulamin kredytowania osób fizycznych w ramach usług bankowości hipotecznej w Banku (...) S.A.”, który zawierał postanowienia o następującej treści.

Kredyt w walucie obcej to kredyt udzielony w PLN, indeksowany kursem waluty obcej wg Tabeli Kursów Walut Obcych obowiązującej w Banku (§ 2 pkt 19).

Kredyt udzielony jest w PLN (§ 3 ust. 1).

Kredyt może być indeksowany kursem waluty obcej na podstawie obowiązującej w Banku Tabeli Kursów Walut Obcych (§ 3 ust. 2).

W przypadku kredytu w walucie obcej: 1) Wnioskodawca we wniosku o udzielenie kredytu określa kwotę kredytu w PLN, z zaznaczeniem waluty wnioskowanego kredytu, 2) Kredyt jest kredytem indeksowanym do walut wymiennalnych i jest udzielany w złotych polskich. W umowie kredytowej kwota kredytu jest określona w PLN, 3) uruchomienie środków z kredytu następuje w sposób określony w dyspozycji uruchomienia kredytu, po jej akceptacji przez Bank (§ 5 ust. 16).

W przypadku kredytu w walucie obcej kwota raty spłaty obliczana jest według kursu sprzedaży dewiz, obowiązującego w Banku na podstawie obowiązującej w Banku Tabeli Kursów Walut Obcych z dnia spłaty (§ 8 ust. 3).

W przypadku kredytu w walucie obcej Kredytobiorca może zastrzec w umowie kredytu, iż Bank będzie pobierał ratę spłaty w rachunku w walucie do jakiej kredyt jest indeksowany, o ile ten rachunek jest dostępny w aktualnej ofercie banku (§ 8 ust. 4).

Dowód: regulamin – k. 40-48.

Zawarcie powyższej umowy zostało poprzedzone złożeniem przez stronę powodową zaakceptowanego przez bank wniosku o udzielenie kredytu w kwocie 221.184 zł, w walucie CHF i podpisaniem przez stronę powodową dokumentu „Informacja dla Wnioskodawców ubiegających się o produkty hipoteczne indeksowane kursem waluty obcej, oparte na zmiennej stopie procentowej”, zawierającym następujące informacje: „Wybierając zadłużenie w walucie obcej Kredytobiorcy korzystają aktualnie z oprocentowania niższego w porównaniu z kredytem złotowym i spłacają miesięcznie niższą ratę kredytu. Dotyczy to przede wszystkim kredytów w euro i we frankach szwajcarskich, a wynika ze znacznej różnicy w wysokości stawek referencyjnych, które są podstawą do ustalenia oprocentowania kredytu.(...) Podkreślamy jednak, że zaciągając zobowiązanie w walucie obcej, Kredytobiorcy narażeni są na ryzyko zmiany kursów walutowych. Występowanie ryzyka kursowego sprawia, że zarówno rata spłaty, jak i wysokość zadłużenia tytułem zaciągniętego kredytu przeliczona na PLN na dany dzień podlega ciągłym wahaniom, w zależności od aktualnego kursu waluty. Ryzyko kursowe jest znacznie mniejsze, jeżeli o kredyt walutowy ubiega się Kredytobiorca, osiągający dochody w tej samej walucie obcej. Z wyżej wymienionych powodów warto rozważyć zaciągnięcie długoterminowego kredytu w

PLN jako korzystną alternatywę w stosunku do kredytów walutowych, które mimo atrakcyjnych aktualnie warunków cenowych w długim okresie mogą okazać się droższe na skutek wzrostu kursów walutowych.” Do informacji tej została załączona symulacja wskazująca wpływ wzrostu kursu waluty obcej o 10,9% na wysokość rat kredytu.

Dowód: wniosek – k. 187-191, oświadczenie – k. 192-193, decyzja – k. 283--294.

W dniu 16.08.2014 r. strony zawarły aneks do umowy kredytu, pozwalający kredytobiorcy na spłatę rat kredytu bezpośrednio w CHF.

Dowód: aneks – k. 39.

Bank uruchomił kredyt kwotą łącznie 216.134,78 zł. W okresie od dnia 24.07.2007 r. do dnia 19.06.2020 r. bank pobrał od strony powodowej łącznie kwoty:

- 142.709,09 zł i 39.663,24 CHF tytułem spłaty rat kredytu,
- 936 zł tytułem opłaty za ubezpieczenie pomostowe,
- 2.067 zł tytułem składek ubezpieczenia nieruchomości.

Dowód: zaświadczenie – k. 49-60, 297-342.

Pismem z dnia 15.02.2021 r. strona powodowa zwróciła się do pozwanego o podjęcie rozmów ugodowych, których przedmiotem byłoby uznanie umowy kredytu za nieważnie zawartą, względnie uznanie kredytu za zawarty w walucie polskiej. W odpowiedzi pozwany pismem z dnia 16.03.2021 r. wskazał, że umowa kredytu jest ważna i nie zwiiera niedozwolonych postanowień umownych.

Dowód: pisma stron- k. 61-69.

Strona powodowa zna, rozumie i akceptuje skutki stwierdzenia nieważności umowy oraz nie zgadza się na utrzymanie w mocy zawartych w umowie niedozwolonych postanowień umownych.

Dowód: oświadczenie – k. 551.

W dniu 12.12.2023 r. stronie powodowej zostało doręczone pismo, w którym pozwany oświadczył, że korzysta z prawa zatrzymania do czasu zaoferowania przez stronę powodową świadczenia wzajemnego banku w kwocie 216.134,78 zł tytułem wypłaconego i wykorzystanego kapitału kredytu albo zabezpieczenia roszczenia o jego zwrot.

Dowód: oświadczenie wraz z potwierdzeniem nadania i odbioru - k. 588-590.

Celem kredytu było uzyskania środków na refinansowanie poprzedniego kredytu mieszkaniowego w CHF udzielonego w 2004 r. przez Bank (...) S.A. na zakup lokalu mieszkalnego w W. przeznaczonego na zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych strony powodowej oraz na remont tego lokalu. Nieruchomość ta nie była wykorzystywana do prowadzenia działalności gospodarczej. Nieruchomość nie była wynajmowana.

Postanowienia umowy kredytu dotyczące powiązania z kursem waluty obcej i sposobu przeliczeń kursowych nie zostały indywidualnie uzgodnione przez strony. Przed zawarciem umowy przedstawiciel banku nie udzielił informacji, jak sposób bank ustala wysokość kursów walut obcych i spreadu, jak ryzyko kursowe związane z kredytem przekłada się na wysokość rat i zadłużenia kredytobiorców, nie przedstawił historycznego wykresu kursu CHF/PLN. W czasie zawierania umowy strona powodowa nie posiadała dochodów ani oszczędności w CHF. Strona powodowa zorientowała się, że umowa zawiera niedozwolone postanowienia umowne w 2021 r. Strona powodowa zna, rozumie i akceptuje skutki stwierdzenia nieważności umowy oraz nie zgadza się na utrzymanie w mocy zawartych w umowie niedozwolonych postanowień umownych.

Dowód: przesłuchanie stron – k. 616-617.

Podstawę ustaleń faktycznych stanowiły wymienione dokumenty, których treść ani autentyczność nie była kwestionowana przez strony, oraz zeznania strony, które były spójne, logiczne, konsekwentne i pobawione sprzeczności oraz znajdowały potwierdzenie w pozostałych dowodach. Powyższe dowody były wystarczające dla oceny stanowisk i żądań stron, a pozostałe dowody nie miały istotnego znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy.

Dowód z opinii biegłego został pominięty, ponieważ rozpoznanie sprawy nie wymagało wiadomości specjalnych (art. 278 § 1 k.p.c.).

Sąd pominął dowód z zeznań świadków M. J. i J. Ś., gdyż żaden z nich nie brał udziału w procesie kredytowym dotyczącym umowy, której dotyczy niniejsza sprawa, a zatem nie był w stanie przedstawić faktów dotyczących okoliczności zawarcia tej umowy, natomiast ogólne informacje dotyczące zawierania podobnych umów oraz funkcjonowania pozwanego banku nie miały istotnego znaczenia dla sprawy.

Sąd nie przeprowadził dowodu z zeznań świadka A. P., ponieważ pełnomocnik pozwanego cofnął wniosek o przesłuchanie tego świadka w piśmie procesowym z dnia 21.10.2022 r. (k. 539).

Sąd zważył, co następuje:

Powództwo jest zasadne.

Interes prawny.

Kredytobiorca posiada interes prawny w ustaleniu nieistnienia stosunku prawnego w rozumieniu art. 189 k.p.c. Mianowicie okres kredytu wskazany w umowie jeszcze nie upłynął, zaś bank stoi na stanowisku, że umowa jest ważna, domaga się od kredytobiorcy zapłaty kolejnych rat kredytu i nie wyraża zgody na wykreślenie z księgi wieczystej hipoteki zabezpieczającej roszczenia banku wynikające z umowy. Wobec tego powództwo o zapłatę nie kończyłoby definitywnie sporu stron dotyczącego oceny, czy umowa jest ważna.¹

Brak bezwzględnej nieważności umowy.

Brak jest podstaw do uznania umowy kredytu za bezwzględnie nieważną. Zawieranie umów kredytu powiązanych z walutą obcą (indeksowanych i denominowanych) jest i było dopuszczalne w świetle art. 353¹ k.c. i art. 69 ustawy Prawo bankowe w brzmieniu obowiązującym w dacie zawarcia umowy. Treść umowy nie naruszała także zasady nominalizmu (art. 358 § 1 k.c. w brzmieniu obowiązującym do dnia 23.01.2009 r.), skoro kredytu udzielono w walucie polskiej, zaś CHF stanowił jedynie walutę indeksacji. Z przyczyn wyjaśnionych w dalszej części uzasadnienia postanowienia umowne obciążające kredytobiorcę nieograniczonym ryzykiem kursowym i dające bankowi całkowitą swobodę w kształtowaniu kursu waluty obcej stanowią niedozwolone postanowienia umowne (art. 385¹ § 1 k.c.), co wyłącza możliwość uznania ich za sprzeczne z zasadami współżycia społecznego (art. 58 § 2 k.c.) lub sprzeczne z naturą stosunku prawnego (art. 353¹ k.c.).²

Status konsumenta.

Dowody przeprowadzone w sprawie nie budzą wątpliwości co do tego, że umowa kredytu wiąże się z działalnością gospodarczą banku, a zarazem brak jest takiego związku w przypadku kredytobiorcy, a zatem jest on konsumentem (art. 22¹ k.c.).

Indywidualne uzgodnienia.

Ciężar dowodu, że postanowienia umowy wprowadzające powiązanie kredytu z kursem CHF i określające sposób przeliczeń kursowych zostały indywidualnie uzgodnione, spoczywał na banku (art. 385¹ § 4 k.c.), który temu ciężarowi

nie sprostął - nie można bowiem uznać „wyboru waluty” kredytu przez konsumenta za negocjacje, skoro sprowadza się to jedynie do zatwierdzenia jednej z kilku możliwości oferowanych przez bank, zaś sam sposób przeliczania kursów walut był ustalany jednostronnie przez bank. Należy przy tym mieć na uwadze, że przedmiot sporu niniejszej sprawy dotyczył wyłącznie klauzul ryzyka kursowego i klauzul przeliczeniowych, a zatem ewentualne negocjacje innych postanowień umownych (dotyczących w szczególności wysokości marży oprocentowania, prowizji, opłat itd.) nie ma tym zakresie żadnego znaczenia. Natomiast postanowienia regulaminu z samej swojej istoty nie podlegały negocjacjom.

Klauzula ryzyka kursowego.

Klauzula ryzyka kursowego (§ 2 ust. 2 zdanie pierwsze umowy w zakresie wprowadzającym indeksację kredytu kursem CHF) określa główne świadczenie umowy kredytu, lecz nie została sformułowana w sposób jednoznaczny (art. 385¹ § 1 k.c.), ponieważ analiza treści umowy i okoliczności jej zawarcia nie pozwala na stwierdzenie, że kredytobiorca został należycie poinformowany o konsekwencjach ryzyka kursowego związanego z umową. Informacja ta powinna jednoznacznie wskazywać na to, że ryzyko kursowe jest nieograniczone i obejmować realne przykłady obrazujące charakter tego ryzyka i jego potencjalne skutki, takie jak historyczny wykres kursu CHF/PLN za odpowiednio długi okres i symulację obrazującą wpływ znacznego wzrostu tego kursu na wysokość rat kredytu i zadłużenia kredytobiorcy liczonych w PLN. Tymczasem informacje udzielone przez bank tych wymogów nie spełniały. Wobec tego należało uznać, że klauzula ryzyka kursowego kształtuje prawa i obowiązki konsumenta sprzecznie z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (art. 385¹ § 1 k.c.), skoro pomimo nieuzyskania stosownych informacji konsument, który nie miał dochodów ani oszczędności w CHF, został obciążony nielimitowanym ryzykiem zmiany kursu tej waluty, przed którym nie był w stanie zabezpieczyć się w żaden sposób.

Umowa kredytu indeksowanego do waluty obcej nie może istnieć bez postanowienia przewidującego jej indeksację i wskazującego walutę tej indeksacji. A zatem nie ma w ogóle możliwości, aby „luka” powstała po tej klauzuli mogła zostać uzupełniona przepisem prawa krajowego. W rezultacie umowa kredytu po wyłączeniu z niej klauzuli ryzyka kursowego nie może dalej obowiązywać (w rozumieniu art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13/EWG), a zatem jest nieważna (art. 58 § 1 k.c.).

Klauzule przeliczeniowe.

Do klauzul przeliczeniowych zawartych w § 2 ust. 2 zdaniu drugim umowy i § 8 ust. 3 regulaminu znajduje zastosowanie art. 479⁴³ k.p.c. w zw. z art. 9 ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o zmianie ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów oraz niektórych innych ustaw. Na podstawie prawomocnego wyroku Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone zostało wpisane stosowane przez bank postanowienia o tożsamej treści (pozycja nr (...) i (...)). Zgodnie z art. 479⁴³ k.p.c., wyroki Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów mają skutek wobec osób trzecich od chwili wpisania uznanych za niedozwolone postanowień wzorca umowy do rejestru. Na powyższy skutek stosowania art. 479⁴³ k.p.c. wskazano w orzecznictwie i pozostaje on w zgodzie z celami art. 6 i 7 dyrektywy 93/13.4 Niemniej jednak, indywidualna kontrola postanowienia umownego także prowadzi do wniosku, że stanowi ono niedozwolone postanowienie umowne (art. 385¹ § 1 k.c.).

Klauzule przeliczeniowe (§ 2 ust. 2 zdanie drugie i § 7 ust. 1 umowy oraz § 8 ust. 3 regulaminu) nie zostały sformułowane w sposób jednoznaczny (art. 385¹ § 1 zd. 2 k.c.), tj. prostym i zrozumiałym językiem (art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13/EWG), ponieważ ich treść nie pozwala na stwierdzenie, w jaki sposób bank ustala kurs CHF dla celu wykonania umowy kredytu, a także kształtują one prawa i obowiązki konsumenta sprzecznie z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (art. 385¹ § 1 k.c.). W oparciu o te postanowienia kredytobiorca został obciążony koniecznością pokrywania kosztów spreadu, pomimo że koszty te nie odpowiadały żadnej usłudze świadczonej przez bank na rzecz klienta, a w umowie brak jest jednoznacznej informacji o tym, że konsument ponosi takie koszty, jaka jest ich wysokość i z czego one wynikają. Ponadto klauzule przeliczeniowe dawały bankowi całkowitą swobodę w sposobie kształtowania wysokości kursu waluty obcej, ponieważ postanowienia umowy w żaden sposób nie precyzowały, w

oparciu o jakie zasady kurs waluty obcej miał być ustalany przez bank, a zatem bank mógł ustalić ten kurs na dowolnym poziomie. W rezultacie bank w oparciu o klauzulę przeliczeniową uzyskał rzeczywistą możliwość dowolnego kształtowania wysokości świadczeń kredytobiorcy, co jest sprzeczne z dobrymi obyczajami i rażąco narusza interesy konsumenta. Stanowisko to jest utrwalone w orzecznictwie.⁵

Powyższej oceny nie zmienia brzmienie § 8 ust. 4 regulaminu, przewidujące, że „W przypadku kredytu w walucie obcej Kredytobiorca może zastrzec w umowie kredytu, iż Bank będzie pobierał ratę spłaty w rachunku w walucie do jakiej kredyt jest indeksowany, o ile ten rachunek jest dostępny w aktualnej ofercie banku.” Po pierwsze, postanowienie to mogłoby ewentualnie mieć znaczenia dla oceny abuzywności klauzuli przeliczeniowej dotyczącej spłaty kredytu, ale już nie dla klauzuli przeliczeniowej dotyczącej ustalenia przez bank salda zadłużenia kredytowego przy wykorzystaniu kursu kupna z tabeli bankowej – nawet gdyby kredytobiorca hipotetycznie od samego początku spłacał kredyt w CHF, to nie zmieniłoby to faktu, że bank miał pełną dowolność w ustaleniu początkowego salda zadłużenia. Po drugie, powyższe postanowienie przewidywało jedynie możliwość zawarcia w umowie kredytu zastrzeżenia pozwalającego na spłatę rat w walucie obcej, a skoro takiego zastrzeżenia brak jest w umowie kredytu zawartej przez strony, to oznacza, że w realiach niniejszej sprawy strona powodowa nie miała możliwości spłaty rat kredytu w CHF. Po trzecie, należy podzielić pogląd wyrażony przez Sąd Okręgowy w Warszawie - Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów w sprawie dotyczącej właśnie klauzul przeliczeniowych Banku (...) S.A., że "to, że istnieje wariant wyboru spłaty należności bezpośrednio w walucie obcej, pozostaje bez znaczenia dla rozstrzygnięcia w niniejszej sprawie, gdyż każdy wariant powinien być zgodny z przepisami konsumenckimi. Nie może być tak, że Bank - przykładowo - daje wybór, z których jeden spełnia wymogi prawa konsumenckiego, drugi zaś nie."⁶ Stanowisko to znajduje oparcie także w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej.⁷

Sąd dokonał oceny, czy postanowienia umowne są niedozwolone (art. 385¹ § 1 k.c.), według stanu z chwili zawarcia umowy.⁸ Tym samym dla powyższej oceny nie miały żadnego znaczenia okoliczności takie jak sposób wykonywania umowy, wieloletnie realizowanie obowiązków umownych przez kredytobiorcę bez żadnych zastrzeżeń, faktyczny sposób ustalania wysokości kursów waluty obcej przez bank i ich relacja do innych kursów występujących na rynku, późniejsze zmiany regulaminu banku, późniejsze zmiany stanu prawnego (w szczególności wejście w życie ustawy z dnia 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy - Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw) czy kwestia ewentualnego zawarcia przez strony aneksu do umowy kredytu upoważniającego kredytobiorcę do spłaty rat kredytu bezpośrednio w walucie obcej. Dla oceny abuzywności klauzul przeliczeniowych nie miało także znaczenia, że wybór kredytu powiązanego z kursem waluty obcej pozwalał kredytobiorcy na skorzystanie z niższego oprocentowania (LIBOR CHF).

Zgodnie z art. 385¹ § 1 k.c., niedozwolone postanowienia umowne nie wiążą konsumenta, zatem brak jest podstaw do modyfikacji tych postanowień lub uznania, że nie wiążą one konsumenta jedynie w pewnym zakresie ani uzupełnienia powstałej po tych postanowieniach „luki” jakkolwiek treścią, w tym w szczególności przepisami prawa krajowego. Odmienne zapatrywanie byłoby sprzeczne z brzmieniem oraz celem przepisów art. 385¹ § 1 k.c. i art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13/EWG.⁹ Przede wszystkim zaś uzupełnienie umowy przepisem prawa krajowego nie może mieć miejsca w sytuacji, w której usunięcie z umowy nieuczciwego warunku prowadzi do jej nieważności, która jest akceptowana przez konsumenta,¹⁰ zaś w niniejszej sprawie kredytobiorca nie zgodził się na obowiązywanie umowy z nieuczciwymi warunkami ani na uzupełnienie jej treści przepisem prawa krajowego, natomiast wyraził zgodę na stwierdzenie nieważności umowy, będąc świadomym wynikających z tego konsekwencji. Co więcej, przepisem krajowym służącym uzupełnieniu treści umowy nie mógłby być art. 358 § 2 k.c. w brzmieniu obowiązującym od dnia 24.01.2009 r., ponieważ jest on przepisem prawa krajowego o charakterze ogólnym, który nie ma zastosowania konkretnie do umów zawieranych pomiędzy przedsiębiorcą a konsumentem¹¹, a ponadto ma on zastosowanie tylko „jeżeli przedmiotem zobowiązania jest suma pieniężna wyrażona w walucie obcej” (art. 358 § 1 k.c.), a zatem nie dotyczy on zobowiązań wynikających z umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej, w której świadczenia zostały oznaczone w walucie polskiej, natomiast w walucie obcej jest wyrażane tylko saldo zadłużenia. Podsumowując, w obowiązującym stanie prawnym nie można przyjąć, że miejsce zawartego w umowie kredytu indeksowanego lub

denominowanego niedozwolonego postanowienia umownego odnoszącego się do sposobu określania kursu waluty obcej zajmuje inny sposób określenia kursu waluty obcej wynikający z przepisów prawa lub zwyczajów.¹²

Klauzule przeliczeniowe określają świadczenia główne w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. 13, ponieważ nie tylko samo powiązanie kredytu z walutą obcą, ale również sposób dokonywania przeliczeń kursowych koniecznych do realizacji takiej umowy określają istotę umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej. Skoro zaś postanowienia te określają sposób wykonywania umowy i wobec tego bez nich nie jest możliwe stwierdzenie, jak umowa ma być wykonywana, co oznacza, że umowa po wyłączeniu z niej klauzul przeliczeniowych nie może dalej obowiązywać (w rozumieniu art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13/EWG), a zatem nie wiąże także w pozostałym zakresie¹⁴, czyli jest w całości nieważna¹⁵ (art. 58 § 1 k.c.).

Świadczenie nienależne.

Nieważność umowy kredytu *ex tunc* oznacza, że wszystkie świadczenia spełnione na jej podstawie stanowią świadczenia nienależne (*condictio sine causa*) podlegające zwrotowi na podstawie art. 405 k.c. w zw. z art. 410 § 1 k.c. Natomiast fakt, że bankowi przysługuje wobec kredytobiorcy analogiczne roszczenie sam z siebie nie może uzasadniać oddalenia powództwa kredytobiorcy o zapłatę na podstawie art. 411 pkt 2 lub 4 k.c.¹⁶ Nie zachodzą także przesłanki do zastosowania art. 409 k.c. lub art. 5 k.c.

Nieważność umowy kredytu oznacza zatem, że bank powinien zwrócić kredytobiorcy pobrane od niego raty kredytu, odsetki karne oraz opłaty i prowizje związane z zawarciem i wykonywaniem umowy kredytu.

Nieważność umowy kredytu obejmuje nieważność także wszystkich jej postanowień umownych, nakładających na powoda obowiązek regulowania składek ubezpieczeniowych, których beneficjentem (ubezpieczonym) jest bank, takich jak ubezpieczenie pomostowe i ubezpieczenie niskiego wkładu własnego. Tego rodzaju ubezpieczenia dawało ochronę ubezpieczeniową bankowi, a tym samym nawet po przekazaniu składek ubezpieczenia towarzystwu ubezpieczeniowemu jest on beneficjentem ubezpieczenia, a zatem pozostaje wzbogacony (art. 409 k.c.) dzięki uzyskaniu ochrony ubezpieczeniowej.

W zakresie ubezpieczeń, w których ubezpieczonym nie jest bank, lecz kredytobiorca, takich jak ubezpieczenie na życie, ubezpieczenie nieruchomości lub ubezpieczenie od utraty pracy lub pobytu w szpitalu (tzw. ubezpieczenie kredytu) z ochrony ubezpieczeniowej korzysta kredytobiorca, a nie bank, a zatem bank po przekazaniu składek ubezpieczycielowi nie pozostaje już wzbogacony (art. 409 k.c.). Co więcej, po przekazaniu składek przez bank na rzecz zakładu ubezpieczeń (który to fakt nie budzi wątpliwości), bank nie posiada już legitymacji biernej w zakresie żądania zwrotu równowartości tych składek, a ewentualna legitymacja bierna może przysługiwać tylko towarzystwu ubezpieczeń, które nie jest pozwany w niniejszej sprawie. Nie sposób również pominąć faktu, że w zamian za uiszczone składki ubezpieczeń stronie powodowej faktycznie była udzielana ochrona ubezpieczeniowa, a tym samym nie sposób uznać, aby kredytobiorca w związku z tym zubożony. Co więcej, omawiane stosunki ubezpieczenia stanowią osobne stosunki prawne od umowy kredytu, a zatem nieważność umowy kredytu nie skutkuje nieważnością tych umów ubezpieczenia – inaczej niż w zakresie ubezpieczenia pomostowego lub ubezpieczenia niskiego wkładu własnego, które są integralnie powiązane z umową kredytu. Prawdą jest, że cesja praw z umów ubezpieczenia nieruchomości, ubezpieczenia na życie i ubezpieczenia od utraty pracy stanowią zabezpieczenia kredytu, niemniej jednak te umowy mogą funkcjonować niezależnie od umowy kredytu (inaczej niż właśnie ubezpieczenie pomostowe, ubezpieczenie niskiego wkładu własnego czy choćby zabezpieczenie w postaci hipoteki). Natomiast co do ubezpieczenia nieruchomości, można zasadnie przypuszczać, że kredytobiorca ubezpieczyłby swoją nieruchomość niezależnie od tego, czy kupiłby ją z środków własnych czy z środków pochodzących z kredytu. Tożsamy stanowisko jest wyrażane w orzecznictwie¹⁷ i literaturze¹⁸.

Mając powyższe na uwadze, Sąd zasądził od banku na rzecz kredytobiorcy kwotę 143.645,09 zł i 39.663,24 CHF tytułem zwrotu świadczenia nienależnego spełnionego w okresie objętym żądaniem pozwu, z czego:

- 142.709,09 zł i 39.663,24 CHF tytułem spłaty rat kredytu,

- 936 zł tytułem opłaty za ubezpieczenie pomostowe,

Powództwo zostało natomiast oddalone w zakresie obejmującym żądanie zwrotu kwoty 2.067 zł tytułem składek ubezpieczenia nieruchomości.

Przedawnienie.

Roszczenie o zwrot świadczenia nienależnego przedawnia po upływie wynikającego z art. 118 k.c. terminu 6 lat na koniec roku kalendarzowego (10 lat co do roszczenia o zwrot świadczeń spełnionych przed dniem 9.07.2018 r., zgodnie z art. 5 ust. 3 ustawy z dnia 13 kwietnia 2018 r. o zmianie ustawy - kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw). Termin przedawnienia roszczenia konsumenta o zwrot świadczeń spełnionych na podstawie umowy kredytu, która jest nieważna bądź zawiera niedozwolone postanowienia umowne rozpoczyna bieg z dniem, w którym konsument dowiedział się (lub przy zachowaniu należytej staranności powinien był się dowiedzieć) o tym, że umowa jest nieważna lub że zawiera niedozwolone postanowienia umowne¹⁹, a z przeprowadzonych dowodów wynika, że miało to miejsce najwcześniej w 2021 r. Wobec tego w tym roku rozpoczął się bieg terminu przedawnienia (art. 120 § 1 k.c.) roszczenia kredytobiorcy o zapłatę, który nie upłynął jeszcze w dniu złożenia pozwu, kiedy to doszło do przerwania biegu tego terminu (art. 123 § 1 pkt 1 k.c.). Tym samym roszczenie kredytobiorcy nie jest przedawnione.

Zarzut zatrzymania.

Umowa kredytu jest umową wzajemną w rozumieniu art. 487 § 2 k.c.²⁰, gdyż istota tej umowy sprowadza się do oddania przez bank środków pieniężnych do dyspozycji kredytobiorcy w zamian za świadczenie wzajemne w postaci zapłaty odsetek, a zatem oba te świadczenia są ekwiwalentne. Pomimo tego Sąd nie uwzględnił zarzutu zatrzymania (art. 496 k.c. w zw. z art. 497 k.c.). Mianowicie skorzystanie z prawa zatrzymania wzajemnego świadczenia pieniężnego powoduje wstrzymanie wymagalności roszczenia wierzyciela, a w rezultacie wyłącza opóźnienie w spełnieniu świadczenia przez dłużnika, a w konsekwencji wykluczyła możliwość dochodzenia przez wierzyciela odsetek za okres po skorzystaniu z prawa zatrzymania²¹. Niemniej jednak pozbawienie konsumenta prawa do dochodzenia tych odsetek za wskazany okres stałoby w sprzeczności z art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13²². Co więcej, sprzeczne ze wskazanymi regulacjami byłoby również samo uzależnienie możliwości odzyskania przez konsumenta świadczenia nienależnego od tego, czy zaoferował lub zabezpieczył roszczenie banku²³. Wobec tego Sąd stwierdził, że jedynym rozwiązaniem zgodnym z art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13, jest stwierdzenie, że pozwany nie może skutecznie powoływać się na prawo zatrzymania.

Odsetki.

Roszczenie o zwrot świadczenia nienależnego stanowi roszczenie bezterminowe²⁴, a zatem staje się wymagalne po wezwaniu do zapłaty (art. 455 k.c.). Jednocześnie skuteczność dochodzenia zwrotu powyższego świadczenia przez konsumenta nie może być uzależniona od złożenia przez niego oświadczenia, że nie wyraża zgody na utrzymanie w mocy nieuczciwych warunków umownych i wyraża zgodę na uznanie umowy za nieważną.²⁵

Wezwanie do zapłaty nastąpiło z chwilą doręczenia pozwanemu odpisu pozwu w dniu 17.08.2021 r. (k. 89), co oznacza, że pozwany powinien był spełnić świadczenie dochodzone pozwem w terminie 14 dni od tej daty, a zatem popadł w opóźnienie z dniem 1.09.2021 r. i od tej daty na podstawie art. 481 § 1 i 2 k.c. zostały od niego zasądzone odsetki ustawowe za opóźnienie.

Natomiast pismo strony powodowej z dnia 15.02.2021 r. nie stanowiło wezwania do zapłaty, ponieważ nie została w nim wskazana konkretna kwota, którą pozwany miał zapłacić stronie powodowej ani żądanie zapłaty tej kwoty.

Koszty procesu.

Stosownie do wyniku postępowania, pozwany został na podstawie art. 100 k.p.c. obciążony całymi kosztami procesu obejmującymi kwoty:

- 1.000 zł tytułem równowartości opłaty od pozwu,
- 17 zł tytułem równowartości opłaty skarbowej od pełnomocnictwa,
- 10.800 zł tytułem kosztów zastępstwa prawnego w stawce wynikającej z § 2 pkt 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych,
- 2.700 zł tytułem kosztów zastępstwa prawnego w postępowaniu zażaleniowym.

1 Por.:

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17.03.2022 r., II CSKP 474/22,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10.05.2022 r., II CSKP 163/22,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18.05.2022 r., II CSKP 1030/22,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19.05.2022 r., II CSKP 797/22,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20.06.2022 r., II CSKP 701/22,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23.06.2022 r., II CSKP 616/22.

2 Por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 28.04.2022 r., III CZP 40/22.

3 Por.:

- uchwała składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 20.11.2015 r., III CZP 17/15,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7.07.2021 r. I CSKP 222/21,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20.05.2022 r., II CSKP 796/22.

4 Por.:

- wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 26.04.2012 r., C-472/10, I., pkt 44,
- wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 21.12.2016 r., C-119/15, Biuro (...), pkt 47,
- wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 21.09.2023 r., C-139/22, (...), pkt 40-46.

5 Por.:

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22.01.2016 r., I CSK 1049/14,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 1.03.2017 r., IV CSK 285/16,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24.10.2018 r., II CSK 632/17,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13.12.2018 r., V CSK 559/17,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27.02.2019 r., II CSK 19/18,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4.04.2019 r., III CSK 159/17,

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9.05.2019 r., I CSK 242/18,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29.10.2019 r., IV CSK 309/18,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11.12.2019 r., V CSK 382/18,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30.09.2020 r., I CSK 556/18.

6 Por. wyrok Sądu Okręgowego w Warszawie - Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów z dnia 14.12.2010 r. XVII AmC 426/09.

7 Por. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 21.09.2023 r., C-139/22, (...), pkt 52-57.

8 Por. uchwała składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 20.06.2018 r., III CZP 29/17.

9 Por.:

- wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 3.10.2019 r., C-290/18, D., pkt 62,
- wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 29.04.2021 r., C-19/20, Bank (...), pkt 67-70.

10 Por. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 8.09.2022 r., C-80/21 – C-82/21, (...), pkt 78.

11 Por. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 8.09.2022 r., C-80/21 - C-82/21, (...), pkt 76.

12 Por. uchwała pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z dnia 25.04.2024 r., III CZP 25/22.

13 Por.:

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4.04.2019 r., III CSK 159/17,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9.05.2019 r., I CSK 242/18,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11.12.2019 r., V CSK 382/18.

14 Por. uchwała pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z dnia 25.04.2024 r., III CZP 25/22.

15 Por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11.12.2019 r., V CSK 382/18.

16 Por.:

- uchwała Sądu Najwyższego z dnia 16.02.2021 r., III CZP 11/20,
- uchwała składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z mocą zasady prawnej z dnia 7.05.2021 r., III CZP 6/21,
- postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 6.07.2021 r., III CZP 41/20,
- uchwała pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z dnia 25.04.2024 r., III CZP 25/22.

17 Por.:

- wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 19.08.2020 r., I ACa 1002/19,
- wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 25.09.2020 r., VI ACa 332/19.

18 Por. D. Rogoziński, Rozliczenia stron nieważnej umowy kredytu waloryzowanego kursem waluty obcej, Warszawa 2022, s. 108-110.

19 Por.:

- wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 9.07.2020 r., (...) i (...), C#698/18 i C#699/18, pkt 67 i 83,
- wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 16.07.2020 r., C. i (...), C#224/19 i C#259/19, pkt 91-92,
- wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 22.04.2021 r., (...), C-485/19, pkt 63-66,
- wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 10.06.2021 r., (...), C-776/19 - C-782/19, pkt 46-48,
- wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 8.09.2022 r., (...), C-80/21 - C-82/21, pkt 100,
- wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 25.04.2024 r., C-484/21, C., pkt 37,
- wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 25.04.2024 r., C-561/21, B. S., pkt 34,
- uchwała składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z mocą zasady prawnej z dnia 7.05.2021 r., III CZP 6/21,
- uchwała Sądu Najwyższego z dnia 13.01.2022 r., III CZP 61/22.

20 Por.:

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7.04.2011 r., IV CSK 422/10,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7.03.2014 r., IV CSK 440/13,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7.03.2017 r., II CSK 281/16,
- uchwała Sądu Najwyższego z dnia 16.02.2021 r., III CZP 11/20,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3.02.2022 r., II CSKP 459/22,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17.03.2022 r., II CSKP 474/22,
- postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18.01.2023 r., I CSK 6101/22
- postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 1.02.2023 r., I CSK 6309/22,
- postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12.04.2023 r., I CSK 5111/22,
- postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12.04.2023 r., I CSK 5424/22,
- postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12.04.2023 r., I CSK 5447/22,
- postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20.07.2023 r., I CSK 5939/22,
- postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27.07.2023 r., I CSK 6145/22,
- postanowienie składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 6.10.2023 r., III CZP 126/22,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8.03.2024 r., II CSKP 183/23,
- postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11.04.2024 r., I CSK 1216/23.

21 Por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 31.05.2022 r., II CSKP 34/22.

22 Por. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 14.12.2023 r., C-28/22, (...), pkt 87.

23 Por. postanowienie Trybunału Sprawiedliwości z dnia 8.05.2024 r., C-424/22, (...), pkt 38.

24 Por.:

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3.04.1998 r., III CKN 436/97

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28.04.2004 r., V CK 461/03.

25 Por.:

- wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 7.12.2023 r., C-140/22, (...), pkt 59, 65.

- postanowienie Trybunału Sprawiedliwości z dnia 3.05.2024 r., C-348/23, (...) Bank (...), pkt 35.